

SESSION 2021

**CAPES
CONCOURS EXTERNE
ET CAFEP**

**SECTION : LANGUES RÉGIONALES
BASQUE**

COMPOSITION ET TRADUCTION

Durée : 5 heures

L'usage de tout ouvrage de référence, de tout dictionnaire et de tout matériel électronique (y compris la calculatrice) est rigoureusement interdit.

Si vous repérez ce qui vous semble être une erreur d'énoncé, vous devez le signaler très lisiblement sur votre copie, en proposer la correction et poursuivre l'épreuve en conséquence. De même, si cela vous conduit à formuler une ou plusieurs hypothèses, vous devez la (ou les) mentionner explicitement.

NB : Conformément au principe d'anonymat, votre copie ne doit comporter aucun signe distinctif, tel que nom, signature, origine, etc. Si le travail qui vous est demandé consiste notamment en la rédaction d'un projet ou d'une note, vous devrez impérativement vous abstenir de la signer ou de l'identifier.

Tournez la page S.V.P.

A

INFORMATION AUX CANDIDATS

Vous trouverez ci-après les codes nécessaires vous permettant de compléter les rubriques figurant en en-tête de votre copie.

Ces codes doivent être reportés sur chacune des copies que vous remettrez.

▪ **Concours externe du CAPES de l'enseignement public :**

Concours	Section/option	Epreuve	Matière
E B E	0 4 4 0 E	1 0 1	7 4 1 4

▪ **Concours externe du CAFEP/CAPES de l'enseignement privé :**

Concours	Section/option	Epreuve	Matière
E B F	0 4 4 0 E	1 0 1	7 4 1 4

Composition en langue basque

Lau dokumentuak kontuan hartuz, gogoeta bat proposatuko duzu ondoko bi ardatzetarik baten inguruan : “Le passé dans le présent” edo “Fictions et réalités”. Sartzean zehaztuko duzu zein hautatu duzun.

Doc.1. Pierre Lhande, *Yolanda* (1921), « Ontzi gidaria », VI. Kapituluak

Bere gizoneri aginduak emateko biurtzearakiñ, Flamendarrak nabaritu zuan antxe zegoan amabi urtetako mutil koxkor bat.

- Zeiñ da aur txar ori ? galdetu zuan.

Gidariak erantzun zion :

- Au... nere anai gaztea. Nerekiñ badator.

- Emen ez dikat iñor ikusi nai. Bijua !

Pilotua’k umeari esan zion euskeraz :

- Abil, Manueltxo, ta olara laixter...Ordu baten buruan izan ditezen an, Arkaitzetan !

Ordu artan, ontzixkatik atera ziran itsas-gizonak bazetozten, bi besoka zama beltz luze bat zeramatelarik.

Orduan, aizeari kantuz ari izan balitz bezela, ontzi gidaria asi zan goratik abesten :

Maria, nora zoaz eder galant ori...

Baiña geroko itzek etzuten aipatzen olerki orrek dakarran “ardotxo xuria”, ta euskera etzakiten kanpotarrek ezin ulertu zezaketen era batean, koblariak zion :

Ez izutu ezertaz, zu, nere kutuña ;

Zure zai emen dago zuk maite dezuna !

Flamendarrak, aserre-aserre, ots egin zion :

-Ixilik egon al nai dek, edo ! Ire deabruaren izkuntza basa orrekiñ !

Orain gaba zabala da. Zelai ta iraztorzen azal gaiñean sortutako lañoak, eme-emeki, legorrez, itsas-aldera badabiltza. Biotznar’ko tontorrean *atalayeruak* gaberoko sua piztua dauka, ontzikarieri bidea argitzeko ; ta beste otsik eztago ortzi-pean, *Azturiaga*’ko arkaitzak jotzen dituan itsasoaren susmurru luzea baizik.

Bella Amberesa’ren mutilak lanean ari ziran. Batzuk, ondarroan sartua zeukaten ankillak altzatzen, besteak aize-zapi eso belak aizetaraten, soka-lotkariak zinkiriz, agatantaiak karraskaz, katiak kurrizkaz aditzen ziralarik. Azkenik ontzi aundia pixkabat igitu ta aurrean zeukan zur urrestatuzko itsas-sugea ur-ildoak autsi ta zatitzen asi zan.

Lapurrek bere Flandretako portuetara jo zuten. Bitartean, Manueltxo *Urdanibi*’runtz lasterka zijoa. (...)

Doc. 2. Pierre Lhande, *Yolanda* (1921), « Lapurrari jazarka », VII. Kapitulu.

Urdanibi'tar gudari bikaiña *Azturiaga*-ko yauregira eldu ziran bezaiñ sarri, itsasoaren zelai zabalak bere begi zorrotzez ikertzen oitua zebilen arrantzale gazte bat ango dorre goigoyera igo zan ta berealaxe oiur egin zuan :

- Badatoz ! Badatoz ! Antxen, *Ondarraiz*'ko bi il-arrien mutur ortara urrentzen dira !

Jakiña da « Bi ilarri » edo « Bi Tumbak » Lapurdiko legorraren bazter-bazterrean dauden bi arkaitz batzuk gure arrantzaleak izendatu oi dituztela. (...)

Iduriz bere bidea bilatzen zuala, baiña egiaz *Urdanibi*'tarrerri arkaitzetara eldutzeko astia utzi bearrez, Yoanes'ek ontzia zearka-mearka zeroan. Ur-azal argiaren gainean aren karbaza luze iluna ta aize-oialez estaldutako iru agak ageri ziran.

- Goazen gure tokira ! agindu zuan Borttol'ek.

Gudari guztiak, bizkarrak makurtuz ta ondoren-ondoren, yauregiaren ormari josiak joan ziran itsas-bazterreko arkaitzetara ta an, saguaren zai datzan katuaren antzera, ixilik ta begia erne gelditu ziran.

Jordaens, bere aldetik, *Bella Amberesa*'ren zubi gañean, burua ametsetan sartua utzi gaberik zetorren. Batzutan ontziaren eskudelari lotua, begiratzen zuan ea ez-tzanez an ingurunean etsairik. Ez, ezer etzan ageri, ez itsasoz ez ta legorrez. Iñon ere etzan aditzen oiur edo irrirtzirik. Zer bada ? *Urdanibi*'tarrak ez ote zuten oraindik ezer asmatu ? Ordu artan ere dantzari ariko ote ziran, Flamendarrek egin zien lotsakizunaren aztarrik usnatu gabe ? Auxe zoriona ! Laixter itsaso zabala gaindi bildurrik gabe bere Flandraruntz joango zan... Ontzigidaria espetxe edo presondegira botatu-ta, zeraman euskaldun neskatxa ederra zeñek bere aztaparretatik kendu zezakion ?

Doc. 3. « Neska ontziratua », euskal balada zaharra.

1 –Nintzalarik xala baxian brodatzen,

Khantari eijer bat entzüten dit huren gañe[n] khantatzen

Huren gañen khantatzen eta kobla eijerrik emaiten.

2 –Broderia phausa eta juraiten niz amagana,

Eia plazer nündinez ützi istan bat galeriala,

Khantari eijer bat entzün beütüt hari koblen ikhastera.

3 –Alhaba, abilua marinel harengana,

Abil eta erran izon jin dadin gurekin aihaitera,

Gaur gurekin aihaitera eta hiri koblen khantatzera.

4 –Jaun gaztia, hau[r] naizüla ni zuri mezützera,

Eia plazer düzünez jin gaur gurekin aihaitera,
Gaur gurekin aihaitera eta eni koblen khantatzera.

5 –Inposible da, anderia, gaur zure etxerat jitia,
Aria favorable dügü eta juan behar aitzina,
Aria favorable dügü eta juan behar aitzina.

6 –Anderia, plazer düzia sarthü u[n]tziaren barniala ?
Gero algarrekin juanen gira ziekin aihaitera,
Gaur ziekin aihaitera eta zuri koblen khantatzera.

7 –Anderia fazil sartzen da untziaren barniala,
Hañbestenarekin jaun kapitañak eman ürhe-sagarra,
Eman ürhe-sagarra eta harekin lo-belharra.

8 –Marinela, marinela, alha ezak untzia,
Zeren nik orai bulharrian diat desiratzen nin buketa,
Desiratzen nin buketa eta lili arraroz egina.

9 –Kapitaña, Kapitaña, eta zer düzü phentsatzen ?
Andere gazte horri emozü othoi libertatia,
Andere gazte horri emozü othoi libertatia.

10 –Marinela, marinela, alha ezak untzia !
Nik khanberako nik nahi diat andere xarmagarria
Alha ezak untzia edo galdüren dük bizia.

11 –Kapitaña, Kapitaña eta zer düzü phentsatzen ?
Ingoitik ene aita eta ama dabilta ene xerkatzen
Ingoitik ene aita eta ama dabilta ene xerkatzen.

12 –Zure aita eta ama dabilta zure xerkhartzen,
Hirur mila lekua orai haietarik hürün gira,
Beste haiñbesteren bürüko haien etxerako gira.

13 –Maradika dakiola dendariari eskia !

Zeren hañ hertsu egin deron saño huni gerria,
Zeren hañ hertsu egin deron saño huni gerria.

14 –Maradika dakiola arotzari eskia !

Zeren hañ zorrotz egin deron ezpata huni moskua,
Zeren hañ zorrotz egin deron ezpata huni moskua

15 –Marinela, plazer badüzü pherestizazut ezpata,

Eia larga ahal diokedanez saño huni gerria,
Larga ahal diokedanez saño huni gerria.

16 –Marinela inozent da pherestatzen do ezpata,

Haiñbestenarekin andere Elenak erdiratzen dü bihotza,
Haiñbestenarekin andere Elenak erdiratzen dü bihotza.

J. Kaltzakorta, « Neska ontziratuaren baladaren eredu berri bat : Gotañeko eredu »,

Karmel, 2013-3

Doc. 4. Patri Urkizu, *Balada zaharrez* (2005), « Itzulpen eta moldatze moduez », III. Kapitulu.

Hirur kapitainak zertxobait aztertu dugunez, *Neska ontziratua*-z mintza gaitzen orain. Zavalak hamasei bertsiu ezberdin ematen dizkigun arren denak *Brodatzen ari nintzen...* sailean sartzen dizkigu, (...). Jon Kortazarrek, aldiz, *Neska ontziratua* bezala izendatzen du (...). Doncieux-ek *L'Embarquement de la Fille aux chansons*, Claude Roy-k aldiz, *la Fille des sables*, Ternuako bertsiuetan *Charmant Matelot*, eta bertsiu katalanetan *El Mariner* izendatzen dute. (...)

Neskaren bahiketa eta honek bere buruaz beste egitea oso zabaldua dago mendebaldeko literaturetan eta badu antzekotasunik *Hirur kapitainak* gaiarekin. Bretoieraz ere ageri da *guwerz* deitzen den erromantze batean. Neskatzak bere ohorea salbatzearen kapitainari eskatzen dio zubitik pasiatzen utz dezan eta halako batean bere burua itsasora botatzen du. Bertsiu batean arrain batek ur axalean mantentzen du eta itsasertzearaino darama. Noski, bukaera honetan nabarmena da koplariak ixtorioaren *happy end* baten bila dabilela, eta Bibliako oroitzapenak dakarzkigula, alegia, Jonas eta Balearen ixtorioa.

VERSION

Uhaldea

Joan den astelehen eguerditik oren bat ondoxean ohartzen hasi dire Baionan *la Nive* Kanbotik heldu den ura goiti doala eta dena lur gorri, zikin, oro puzkateriaz bethea. Begiz ikus ahala zalhu eta gaindi joaki, gero-ta zurruburru gehiagorekin. Metaka heldu, itsas-ura samur denean bezala, mailka ; gibelesko maila bethi aitzinekoa baino gorago.

Zer da hau ? Leihoetarik beha, ur hegiko egoiliarak oro. Uraren bi bazterrak eta hiru zubien gainak oren laurden batez betheak jendez. Oro harrituak, non zer othe zen eta zeri ginauden ! Anhartean, ura bethi gaindi, oldar gaitzean : lapar, egur, abar hil eta bizi, solido, ernai zahar, laborantzako tresna, kadirra, ohe somier, athe-leiho, arbola oso errotik jali, gero-ta gehiago eta handiago ; behi bat; zonbeit ardi ; xerrikume eta urde larri... bat segurik hiru kintalez goitikoak ; zaldi, asto ; ahate, antzara, oilo, zakhur, apotzar, suge, musker ferde, han iragaiten ikusi ez dutenik ez da. Hil kutxa bat ere ba omen. Batek hau ikusi, bertzeak hura. Ez balinba ! Nola ditake hori ? Bizi ala hil ? Hango erasia !

Eta oro beha, begiak luzatuz urerat. Huna suge alimale bat, haur baten besoa bezala, lephoa goiti altxatuz doala. —Bizi ? —Ba naski ! Beha zozu, gizona. —Huna bertze bat, ur hegirat ezin helduz ari ; *bipera* izan behar da, —Ez —Ba... Parasol giderraz batek laguntzen du sugea hegiratzen. Jali orduko, han berean kali. Ureko sugeak izan behar ziren oro edo gehienak. Mendian urak lo hatzeman zonbeit ere ba naski. Sant-Izpiritako ur hegi harri lauzaz estalietan omen zen biharamunean frango ageri suge hetarik, multzoka, nonahi. Beharrik ez dezakete min handirik nehoi egin suge urekoek.

Arraina ere izitu du, zoratu, nahasi osoki uhaldeak ; ur zikin, lurrez loditu hartan ezin bizi, ala nork daki zer ? Zernahi arrain hil omen da ; eskuz bil ahala bazen tokitan, urak apaltzearekin, pentze eta landa zilo batzuetan geldituak.

Jean Hiriart-Urruti, *Eskualduna*, 1913

Faits de langue : vous justifierez vos choix de traduction pour les segments soulignés.

THEME

L'accent de ma mère

Donc ma mère avait bien un accent. Mais cet accent que je connaissais depuis ma naissance, cet accent qui était celui de ma langue maternelle, je ne l'entendais pas lorsque je le « voyais » parler. Je ne l'entendais pas parce qu'il m'était naturel. Il ne m'apparaissait qu'à travers l'anonymat de l'écouteur téléphonique. Je ne voyais plus alors ma mère, je ne percevais plus que l'accent.

Mais si je percevais cet accent, cet accent vendéen que je connais bien, que je reconnais entre tous, si je le recevais comme une anomalie, c'est que moi-même je ne parlais plus avec cet accent. Où l'avais-je perdu ? Quand ? Pourquoi ? Aucun souvenir. Lorsque je débarquai à Paris, à vingt et un ans, à la recherche éperdue non d'un emploi mais d'un boulot, n'importe lequel, quelqu'un me dirigea vers les studios de radio en me disant : « Vous parlez sans aucun accent, ce qui est rare, vous pourriez devenir speaker. » Et en effet, on s'extasia dans les bureaux de la Radiodiffusion sur la qualité de mon français parlé. Sans aller néanmoins jusqu'à m'embaucher. Je sais, maintenant, que ce français-là est le français littéraire dont j'avais hérité à la suite de mon long tête-à-tête avec les livres.

Michel Ragon, *L'accent de ma mère*, 1980

Faits de langue : vous justifierez vos choix de traduction pour les segments soulignés.